

UNA ALTRA ACTITUD ECOLÒGICA ÉS POSSIBLE

AMPLIAR EL CONCEPTE DE PROÏSME

VÍCTOR VIÑUALES EDO

Fundación Ecología y Desarrollo

Durant milers d'anys, els éssers humans hem suportat resignadament el clima que ens ha tocat. Ara som capaços d'alterar-lo.

En els últims 30 anys la temperatura superficial dels mars tropicals ha augmentat 0,5 graus centígrads. Aigües més calentes impliquen més huracans. De fet, en els anys seixanta va haver-hi 8 huracans catastròfics, 14 en els setanta i 29 en els vuitanta.

La potència de la nostra tecnosfera per tòrcer el braç a la biosfera té molts altres indicadors. En els últims 100 anys el nivell del mar ha pujat entre 10 i 25 cm, la massa de les glaceres s'ha reduït un 50%, el material remogut pels humans en activitats mineres no energètiques és gairebé el doble del material arrossegat pels rius...

Sí, definitivament, la nostra civilització és una força planetària. Hem vençut. Lamentablement, la primera víctima de la nostra victòria som nosaltres mateixos. Els científics diuen -i la gent corrent sap- que el nostre model actual de desenvolupament és insostenible. Enfront d'aquesta convicció sorgeix el paradigma del «desenvolupament sostenible», que té tres dimensions morals: ha de satisfer les necessitats de la gent d'avui i les de la gent de *demà*; ha de resoldre el desenvolupament del *Sud* i del *Nord*; i ha de beneficiar tant els éssers humans com la *resta dels éssers vius*.

La tasca de construir un desenvolupament sostenible pot enfocar-se de moltes maneres. M'agradaria ressaltar-ne una en concret: es tracta de responsabilitzar-se de les conseqüències de les pròpies accions. Frank Kafka ho va advertir: «la majoria dels éssers humans no són dolents... els humans es tornen dolents i culpables perquè parlen i actuen sense imaginar-se l'efecte de les seves pròpies paraules i actes. Són somnàmbuls, no malvats».

No obstant això aquesta tasca, la de responsabilitzar-se de les pròpies accions, està dificultada, com assenyala Jorge Riechman, per diverses raons:

- El caràcter creixentment artificial de les accions humanes en les societats contemporànies. Els nens a penes saben que els bistecs que van comprar al supermercat procedeixen d'un animal viu que hauria de

vagarejar per les granges.

- El caràcter creixentment socialitzat de l'acció humana. Consumim l'energia elèctrica i no sabem d'on ve.
- Els efectes de les nostres accions arriben ben lluny; *en l'espai*: el CO2 del meu automòbil provoca els huracans tropicals; *en el temps*: el forat de la capa d'ozó seguirà durant molt temps, encara que no utilitzem ja aerosols, per exemple.

- L'embolic de les cadenes causals. El gas dels frigorífics propicia el forat de la capa d'ozó.

- L'anonimat disminueix la responsabilitat. El consumidor d'un perfum, per exemple, no percep que col·labora amb la multinacional que, en el Sud, empra milers de menors en la recol·lecció nocturna de la flor de gessamí per un pagament irrisori.

- La discrepància, no tan infreqüent, entre valors i conducta. En una investigació de la Universitat Autònoma de Madrid es posa de manifest que el 63% dels enquestats pensa que utilitzar el cotxe privat deteriora el medi ambient, però només el 13% viatja sempre en transport públic.

Aquests factors dificulten la percepció de les conseqüències de les nostres accions i amb això la nostra responsabilització. D'altra banda, des del meu punt de vista, en la cultura llatina increpem amb freqüència l'Estat per no fer el que està a les seves mans i nosaltres, en canvi, tampoc no fem el que tenim a l'abast. I una altra dificultat molt estesa entre militants progressistes i cristians és pensar que la consciència és la clau mestra dels canvis: «un cop conscienciada la societat, canvia de forma natural». No és tan fàcil.

Empènyer el desenvolupament sostenible o responsabilitzar-nos de les conseqüències de les nostres accions exigeix treballar en les següents línies per educar en la responsabilitat social:

A) Treballar en els 3 esglaons del canvi ambiental: saber/voler/poder. Perquè jo recicli paper és necessari que sàpiga per què he de fer-ho, que *vulgui* fer-ho i que *pugui* fer-ho perquè hi ha empreses recicladores. Les empreses, en gairebé tots els exemples que podem imaginar, són necessàries per transformar la consciència

en pràctiques socials que transformin la realitat. Les ONG són bones per conscienciar, per treballar el saber i el voler, però per poder practicar és fonamental el protagonisme de les empreses.

Amb freqüència hem oblidat que Berlott Brecht ens recordava que "l'home nou no és sinó l'home vell situat en condicions noves". Per crear condicions noves, les empreses són imprescindibles.

B) La força de la inèrcia sempre s'oposa al canvi. Vèncer-la exigeix minvar el temor davant la incertesa, davant el que desconeix. I aquesta inseguretat només es venç eficaçment quan hi ha exemples pròxims de com es pot *practicar* aquesta nova proposta.

En definitiva, fem més, i parlem menys. Prediquem amb l'exemple. Les bones pràctiques desenvolupades per persones innovadores anticipen els canvis, assenyalen els camins que després han de seguir les grans majories.

C) Informar i formar sobre les conseqüències de les nostres accions, i de les nostres omissions. Amb freqüència els éssers humans no som tan conscients de la responsabilitat que tenim per no actuar. I també informar i formar sobre les alternatives existents. Un discurs monotemàtic denunciant el que existeix no construeix esperança, no crea canvi ambiental.

D) Fer visibles «els altres». Els que viuen lluny, en altres espais, en el Sud. Fer visibles els éssers humans que encara no han nascut, però que tenen dret al Patrimoni Natural de què nosaltres gaudim. En alguns Parcs Naturals de Costa Rica en els anys noranta podia llegir-se el rètol següent: «Aquest parc pertany als molts costa-riquenys que ja van viure, als molts costa-riquenys que viuran demà i als pocs costa-riquenys que vivim avui». Aquesta consciència de «l'altre que encara no existeix», i per tant no vota ni ens reclama davant els tribunals, és fonamental per construir un desenvolupament sostenible.

No és infreqüent que practiquem un «racisme» contra les generacions futures. «Després de mi, el diluvi»: no importa el que vingui després, perquè jo no hi seré. Construir un desenvolupament sostenible exigeix responsabilitzar-se de les conseqüències que les nostres accions tindran el dia de demà, quan nosaltres ja no hi siguem. Aquesta indiferència que mostrem cap als homes i les dones del demà és una indiferència, si ho pensem bé, vers els nostres fills i la seva descendència. Dit crua però realment: ens estem menjant el patrimoni dels nostres fills. Potser hauria de crear-se una nova figura als països democràtics: «el defensor de les generacions futures», que són, per cert, les que estan més indefenses davant els nostres abusos.

I finalment, pensar en l'ALTRE és pensar també en els altres éssers vius. Durant milers d'anys ens hem dedicat a administrar la vida; ara, com si fóssim Déu, extingim espècies senceres, i les fem desaparèixer per sempre de la faç de la terra. Encara més: «creem» éssers que no existien, animals nous, per exemple.

E) Usar totes les eines per construir el desenvolupament sostenible. La VEU; hem de parlar, hem de construir altres somnis, hem de denunciar on condueixen els que amb freqüència són hegemònics. El VOT. Molta gent menysprea aquesta palanca perquè no és la solució, però en la vida real no hi ha pràctiques miraculoses que ho curin tot. En la vida real hi ha iniciatives que ens acosten més o menys al nostre objectiu. No posseïm gaires palanques de canvi, no podem cometre la frivolitat de menysprear les que tenim. I, finalment, el VETO econòmic. En una societat de mercat, des del nostre paper com a compradors, estalviadors i inversors, que exercim diàriament, podem canviar amb gran rapidesa el sistema productiu. Només hi ha un problema: que creiem que tenim aquest poder i l'exercim. Deixem d'utilitzar la palanca de canvi més efectiva: els nostres diners. Posem-los a treballar pel canvi social i ambiental a través del «consum responsable», les compres públiques verdes, la inversió socialment responsable...

El nou paradigma del «desenvolupament sostenible» es basa en els preceptes dels antics filòsofs. Kant ja advertia que cal descartar com a immoralment correctes aquelles pràctiques socials que són inviables si es generalitzen. Per exemple, la dieta nord-americana, que equival al consum de 800 Kg de cereals a l'any, no es pot universalitzar, el planeta no té capacitat per aportar 800 Kg de cereal a l'any per a cada ésser humà d'aquest planeta. Però sí que seria universalitzable la dieta hindú (200 Kg) o la mediterrània (400 Kg).

I, també, el desenvolupament sostenible està emparentat amb els preceptes més rellevants de les religions més seguides del planeta. "Estima el teu proïsme com a tu mateix" deia Jesucrist. "No facis als altres el que no vols que et facin", Confuci. "No facis a un altre el que a tu et resultaria repugnant", Mahabharata.

On és la novetat que introdueix el nou paradigma del desenvolupament sostenible? Que ara el proïsme ja no és només el meu veí «pròxim». El meu proïsme és també el que viu a les meves antípodes, el que viurà el segle que ve, o la resta dels éssers vius. Amb el desenvolupament sostenible, d'alguna manera, s'amplia el sentit del proïsme. Siguem, doncs, «sostenibles», cuidem el «proïsme».